

nikoli jen o autorech. Tím je dána možnost, jíti po jeho stopách a míti ho za průvodce řeckou literaturou filosofickou. Kdo by našel zálibu v moudrosti řecké a chtěl by se začísti do těchto starověkých památek duchovního díla lidského, bude vděčen tomu, jenž před ním razil cestu a značil ji hojnými citacemi textů.

Formálně tvoří Tomsova kniha uzavřený celek. Ale mám přece jen za to, že je první částí díla, které přinese jako druhou část řeckou filosofii, jak se vyvíjela na půdě imperia římského. A myslím, že to bude dílo nesmírně zajímavé, bude-li provedeno v duchu té knihy, kterou máme v ruce. Nejedna myšlenka filosofie řecké, zejména i myšlenka o mravnosti a právu, která vyklíčila v prostředí řeckém, přinesla květ a plody v ovzduší Říma, když prošla obdobím bolestného utrpení národa, jenž odevzdal plody své vzdělanosti vítězi, pozbyv politického a hospodářského panství nad rodnou zemí.

S radostným uspokojením jsem četl první knihu Tomsovu, ale upřímně se těším na dovršení které se bude zajisté široce zabývatí filosofii poaristotelskou, zejména stoickou a epikurskou filosofii období římského, těmito podivuhodnými, byť i snad do jisté míry hybridními květy ducha řeckého.

E. S.

Řecké a římské právo.

Weiss Egon, Griechisches Privatrecht auf rechtsvergleichender Grundlage. Svazek I. Obecné nauky 1923. Nákladem F. Meinera v Lipsku. 536 stran.

Spis tento tvoří prvou část díla, jež dle úmyslu autorova má podati vylíčení řeckého práva občanského na základě nápisů, papyrů a spisovatelů, bez místního omezení a také bezprostředního omezení časového, pokud přirozeně nevyplývá z převládnutí práva římského. Tak má býti získán názor o kultuře, v jejímž sousedství se za stálých styků vyvinulo právo římské. Závěr celého díla by pak poskytl přehled vlivu řeckého práva na právo římské a zjevů v obou právech paralelních, v nichž se zračí společné antické názory právní. Dílo začíná vylíčením nejdůležitějších nauk obecných (prameny právní, subjekt práv, právní jednání a exekuce) — autor je přesvědčen, že věda právní vytvořila řadu zásad obecného významu poznávacího, jichž lze užití v každém právu.

Nemělo by smyslu podávati podrobný obsah celého spisu. Kniha není jen příručkou pro občasně nahlédnutí, nýbrž musí býti čtena. Obmezím se tudíž na stručné naznačení hlavních otázek projednávaných, moha ostatně k řadě jich zaujmouti stanovisko jen jako romanista interesovaný bezprostředně z pramenů Weissových pouze na papyrech.

Stručný obsah díla je následující:

I. kniha. Právní prameny.

1. hlava. Pojem obecného řeckého práva soukromého. O obecném právu nemluví se tu ve smyslu formálním, jako by spočívalo na společném jednotném prameni, nýbrž i při různosti partikulárních práv řeckých lze zjistiti jednotu základních myšlenek právních. Řekové sami

pojímali svoje právo soukromé jako jednotné a přejímali bez rozpaků právní předpisy z jednoho státu do druhého. K vysvětlení této jednoty slouží, že namnoze nově založeným řeckým městům bývalo propůjčováno právo města starého. Tím byly také umožněny smlouvy o vzájemné právní pomoci a ustanovování výpomocných soudů z cizího státu.

Ve 2. hlavě zaznamenává autor bez hlubšího filosofického rozboru některé názory řecké o povaze práva, vytýkáje zejména neodlišování práva od jinakého pravidla vnějšího života a přesvědčení o nadpřirozeném původu práva. Ve skutečnosti je původním pramenem práva i zde právo obyčejové, jež však v historických dobách značně ustupuje do pozadí oproti zákonu, jež tvoří hlavní pramen práva. O podílu vědy právní na tvoření práva není nic známo.

Hlava 3. obírá se velmi obsírně zákonem a zabíhá tím do oboru ústavního práva řeckého. Zákony (zejména kodifikace starší doby) běrou svůj původ z pravidla v bojích politických a jeví se — jako i jinde v antice — především jako obmezení magistrátského imperia, jsouce tedy adresovány v prvé řadě úřadům (magistrátům) a dle úřadu, jehož kompetenci vymezují, i z pravidla pojmenovány. V staré době kodifikace bývají dílem jediné osoby, jíž z pravidla příslušela po dobu jejího úřadu i celá státní správa. Řekové spatřující v kodifikacích výron obecného kosmického pořádku považují zákon za dílo původu božského a nebývají nakloněni k jeho změnám. K této povšechné charakteristice pojí se pak výklad otázek terminologických sem spadajících a výklad o sjednání zákonů (s hlediska srovnávacího zajímá pojednání o ústním podání zákonů).

II. kniha. Právní subjekt.

V hl. 4. pokouší se autor pod romanistický pojem osobnosti subsumovati různé způsoby řeckého právního nazírání, týkající se osob fysických a jejich osudů. Jako základní pojetí akcentuje zřetel na tělo (*σάμα*), kterýžto moment mu vysvětluje i jistou subjektivitu jiných tvorů než lidí (procesy se zvířaty), dále i právo osob mrtvých (smrtí se osobnost nekončí, mrtvý zůstává vlastníkem svých movitostí, jež se mu původně in natura, později na oko dávají s sebou na onen svět; krevní msta je také právem mrtvých stejně jako obecný nárok na pohřeb). Osobnost se přiznává i zosobněným bohům (a to i oproti státu; jehož orgány zpravidla majetek chrámový spravují). Ochrana osobnosti slouží veřejnoprávní žaloba opírající se o hybris. Ke kapitole této pojí se pak hl. 5., která pod rubrikou »způsobilost k právům« probírá otázku bezprávnosti (*Friedlosigkeit*) a otázku práva cizinců.

Hlava 6. (o nástoupení v právo) ohsahuje přehledné pojednání o universální sukcesi. O podstatě sukcese universální bylo v poslední době pojednáno také se strany romanistické se snahou nestotožňovati sukcesi dědickou s majetkoprávní stránkou v ní obsaženou (srv. zejména sebrané spisy Bonfantovy díl I.). Weiss vychází ze sukcesse dětí a stojí tu na stanovisku, jež zaujal Mitteis ve svém »*Römisches Privatrechte*« (pokračování bytí jedince v jeho dětech), registruje v dodatku myšlenku společenství majetku, již proti tomu uplatňuje Partsch. V oboru atic-

kého práva sukcedují děti ipso iure a ručí také neomezeně za dluhy svých rodičů. V okruhu gortynském naproti tomu sukcedují i děti jen podle své vůle a ručí omezeně, což je také obecným právem řeckým při dědicích jiných.

III. kniha. Právní jednání.

V 7. hl. vytýká autor, že ani Řekové neformulovali jednotně pojem právního jednání, který však jejich právnímu myšlení nebyl cizí a skrytě existoval. Probírá pak jednotlivé formy právního jednání, zejména reální formy staršího práva (tu pak zase obzvláště ritus podání a uchopení ruky — *εγγύη* — obvyklý při zasnoubení a při rukojemství.) V novější době převažuje jednání se svědky. V otázce vad vůle stojí řecké právo na stanovisku teorie vůle.

Hlava 8. (str. 243—354) obsahuje monografické pojednání o principu publicity, který došel v řeckém právu (podobně jako v právech germánských) daleko širšího uplatnění, než v právu římském, zejména v právu imobiliárním a v právu otroků (propouštění otroků), kdežto na př. právě imobiliární zástavní právo římské trpí nedostatečným provedením této zásady. Nejvýznačnějším sem spadajícím zjevem je známá *βιβλιοθήκη ἐγκτήσεων*; při pousouzení jejího právního významu stojí autor na stanovisku Mitteisovu (srv. Sborník 22, 345 n.). Pokračováním je hl. 9. (str. 355—425), pojednávající stejně důkladně o řeckém archivnictví, a to nejprve o předchůdcích veřejných archivů (pamětníci, syngrafofylax), o osobních rejstřících veřejnoprávních svazků (matrikách) a o právním významu veřejných archivů. Knihu tuto zakončuje hlava 10. o soukromé listině, podávající pěkný přehled právních otázek sem spadajících.

IV. kniha. Exekuce.

Ve dvou kapitolách pojednává se tu nejprve o exekuci do jmění (*κατενεχρασία*), pak o exekuci personální. Ve vývoji exekuce do jmění je význačnou zásada vlastní činnosti vymáhajícího věřitele, nikoli činnosti úřední. Připomíná to východisko vší exekuce: svémocné zabavení; státní ingerence omezuje se na nejnútnější zákroky. Vedle exekuce do jmění objevuje se i exekuce nároků na vydání jednotlivých kusů majetkových, vedená na vydání věci samé. V oboru exekuce personální rozeznává autor vedle dlužnické poroby pouhou (veřejnou) dlužnickou vazbu.

Svazek je ukončen rejstříkem řeckých termínů a výrazů.

Jak patrné i z tohoto stručného obsahu, je spis autorův v literatuře řeckého práva novinkou. Nikoli ovšem novinkou nepřipravenou. Opírá se o úsilivnou práci několika desetiletí, na jejímž počátku stojí veliké jméno Mitteisovo. Thésis o jednotném řeckém právu vyslovil a prokázal Mitteis již r. 1891 ve svém »Reichsrecht und Volksrecht.«*) Mitteisovi šlo tehdy ovšem v první řadě o jinou otázku, než našemu autorovi: zjistiti podmínky, za jakých se dala recepce římského práva na východě a ukázati resistenci národních práv řeckého východu.

*) Srv. k tomu Weiss, Erinnerung an L. Mitteis str. 16. násl.

oproti světovému právu římskému. Když se však vrátil ve svém bádání z Orientu do Říma a vydal r. 1910 prvý (a žel jediný) svazek svého »Römisches Privatrecht bis auf die Zeit Diokletians«, setkáváme se tu hned v úvodních kapitolách s přesným vymezením vlivu řeckého práva na právo římské. Mitteis odmítá hypotézu Leistova řecko-římského společenství právního, připouští však recepci řeckého práva v historické době římského právního vývoje, ač i tu radí ke krajní opatrnosti, aby recepci nebyly vykládány zjevy pouze paralelní. Stejnou skepsi veden obracel se Mitteis i proti předčasné myšlence universálních právních dějin, pokud by překračovaly meze srovnávací pravovědy. Prvým úkolem je detailní pozorování jednotlivých antických práv.

Na poli řeckého práva činí nyní Weiss prvý krok k synthesi, a důžno přiznati, že krok velmi zdařilý. Práce jeho je založena široce, místy téměř s monografickou podrobností pojednává o mnohých otázkách, někdy i jen volně shrnutých pod heslo příslušného paragrafu systému, vykazujícího tak četné exkursy. Zásadní stanovisko, vycházející z ustálených kategorií právníckého myšlení, dává autorovi příležitost k četným srovnáním i se zákoníky a právy moderními, v čemž jistě leží i zřetel na neprávníckého čtenáře. Četné jsou také odkazy k právu římskému, cenné zejména pro starší vývojové stadium římského práva, jež pro nedostatek pramenů bylo tak často vysazeno nebezpečí přenášení pozdějších vývojových zjevů do dob primitivních a pro jehož rekonstrukci ovšem i srovnávací pravověda přispívá jen jednou složkou.

Obsáhnutí materiálu pramenů i literatury je obdivuhodné, nikde však materiál tento nepřeváží tak, aby se ztratila jednotná linie díla, vše je juristicky přesně promyšleno a vysvětleno. Při povaze pramenů řeckého práva nelze přirozeně očekávat, že by všechny soudy autorovy byly definitivní. Weiss se nepouští nikde do odvážných hypotéz, postupuje naopak opatrně z toho, co dosavadní monografickou prací bylo prokázáno, veden hlavně snahou jednotného promyšlení, jak to již úkolem systému je dáno. Látka, kterou si pro prvý svazek svého díla vybral, podává se tétoj jeho methodě skoro všude dosti povolně, vystupují mnohé myšlenkové podobnosti s římským pojetím právním, jinde zase ostře se odlišuje řecké právní myšlení od způsobu římského, blíží se často myšlenkovým figurám práv germánských nebo práv orientálních. Pro vzpomenuť úkol antických universálních dějin právních je tak vykonáno mnoho .

O. S.

Vážný Jan, Římské právo obligační. Část I. Str. 140. Bratislava 1924. Knihovna fakulty právnícké Komenského university. Svazek 6.

Kdežto dosavadní naše učebnice římského práva vyznamenávají se v prvé řadě snahou dogmaticko-systematickou a akcentují proto hlavně právo justiniánské jako základ, na němž se vyvíjela dogmatika práva moderního, klade tato práce mladého romanisty bratislavské university váhu na moment vývojový, snažíc se podati každý projednávaný institut v jeho historickém růstu. Již tím přesunuje se těžiště spisu do

doby klasického práva a zachycují se, pokud je to při stavu našich pramenů možno, různé myšlenkové proudy a náměty klasických právníků, i když se nezanedbává vývoj poklasický až do Justiniána a přihlíží se, pokud je to diktováno zřetelem dogmatickým, i k vývoji z doby primitivní. I tak je knížka určena především mládeži studující, v níž má vzbuditi zájem o vývojovou stránku jednotlivých institutů. Tímto momentem paedagogickým je dáno i uspořádání látky, jež po úvodní kapitole o pojmu obligace podává nejprve výklad o jednotlivých obligacích deliktních a kontraktních, vyhražujíc část obecnou, kladenou obvykle v čelo výkladů o právu obligačním, závěrečnému svazku celého díla.

Pokud jde především o tento paedagogický moment, dlužno s autorem jen souhlasiti. Postup ten není zcela bez vzoru (viz známou učebnici Girardovu) a ve svých vlastních čteních universitních přesvědčil jsem se o správnosti této metody. Nehledíc k tomu, že tak lépe vynikne historická skutečnost vzniku obligace z deliktu, podávají se tu studujícím nejprve konkrétní zjevy práva obligačního, než se přistoupí k abstraktním naukám obecným, jež lze pak vybudovati na základě zkušenosti s obligacemi jednotlivými. Speciálně pro římské právo doporučuje se tento postup i proto, že klasická pravověda dovedla se vyvarovati přílišného generalisování práva justiniánského a pandektního, hledíc vystihnouti každou jednotlivou figuru obligační v jejím svéráznosti, tvoříc pro ně pravidla, která je namnoze nesnadno shrnouti v jednotnou část obecnou. Proto také obecná část obligačního práva římského činí dojem jisté rozštěpenosti, nepochopitelné na prvním ráz při výkladu ryze abstraktním. I moderní myšlení dogmatické při tomto postupu mnoho získá — nebylo neprávem i se strany moderních civilistů k tomu poukazováno, že se u nás zašlo v tvoření obecných pojmů příliš daleko na úkor svérázu jednotlivých právních jednání a institutů.

Přecť se mi však zdá, že tu autor zůstal státi na půl cestě. Byl bych si představoval silnější akcentování pojmu římské *actio* jakožto myšlenkové figury, z níž tu Římané v době svého klasického vývoje vycházeli. Byl bych proto v čelo výkladu hned za pojmem obligace postavil souhrnný výklad o pojmu *actio in personam*, jednotnější a podrobnější, než je výklad autorův na str. 32 a 40, podrobnější jmenovitě také po procesní stránce jednotlivých žalob (zejména kondikcí), již je nesnadno pro klasické právo zcela odloupnouti od obsahu materiálního a jež teprve propůjčí jednotlivým typům žalobním náležitou barvu. Také uvnitř jednotlivých institutů byl bych více akcentoval tuto stránku dynamickou; abych jeden příklad uvedl — pokládám za příliš stručný výklad na str. 48 o žalobách ze stipulace, kde zůstává zcela nedotčen problém přípustnosti *actio ex stipulatu* v každém případě stipulace a poměr kondikcí k této žalobě. Jindy autor se zdarem vychází z pojmu *actio* — tak zejména v oddílu o obligaci deliktní, seskupeném okolo pojmu *actio poenalis*, jemuž dříve již věnoval svoji monograficky založenou práci habilitační.

Tuto jistou nerovnoměrnost ve vnitřní struktuře knihy vysvětlují si tím, že v hlavním oddílu jejím o obligaci kontraktní šlo autorovi

především o pojem kontraktu, tedy o pojem práva materiálního, jehož ponaáhlé krystalisování a konstruktivní i vývojový význam osvětluje z nejrůznějších stran, vracuje se němu vždy a vždy v jednotlivých partiích, takže se mu stává zrovna osou větší části knihy. Bylo by si přáti, aby tyto svoje myšlenky shrnul v jednotnou práci monografickou, kterou si jistě již pro domo sua vykonal, jak tomu svědčí četné citace textů připojovaných pod čarou. Pak by také lépe než v učebnici vyniklo, co tu autor právě v této otázce přináší nového, třeba by mu zase monografický způsob podání znesnadnil vylíčení tak plasticky tvořivý význam této římské kategorie, jak se mu to v učebnici podařilo.

Ráz učebnice znemožňuje také, abych zaujal stanovisko ke každé otázce autorem probírané. Je jisto, že spisovatel snažil se samostatně promyslet všechny sem spadající problémy, že dovedl nasadit vždy tam, kde monografická práce posledních let, právě v oboru obligačního práva velmi plodná, ukázala nové cesty bádání a že v otázkách sporných nebo pochybných přináší mnoho nového a samostatného. Opírá se při tom hlavně o práce romanistů italských, z nichž přináší velmi pěkný výbor literární. Méně svědomitý je zřetel k novější literatuře německé.

Autor dokládá svoje tvrzení řadou dobře vybraných textů, veda tak čtenáře přímo k pramenům. Je patrné, že počítá s tím, aby výklad knihy doplnil exegetickým a praktickým cvičením, jak jsou na bratislavské fakultě zavedena.

V následujícím uvedl bych některé otázky, v nichž zaujímám stanovisko od autora odchylné. Nemá tím býti nijak snížena vědecká cena knihy, jde mi spíše o vytríbení názorů. Při dnešním stavu romanistiky žádná syntetická práce, pokud se nevyhýbá novějším směrům bádání, nemůže počítati s jednomyslným uznáním.

Za nejméně zdařilý pokládám úvodní výklad o pojmu obligace. Nejen že tu zůstalo stranou moderní snažení o vystižení pojmu obligace, ani z římského práva tu není dogmaticky vytěženo vše, co nám římská jurisprudenc podává, zejména pro vytvoření pojmu obligačního plnění. Historicky pak výklad o dluhu a ručení — tento »útok na inteligenci čtenářovu«, jak to nazval kterýsi moderní civilista — mohoucí však přeci jen vysvětliti i tolik dogmatických zvláštností práva římského i moderního, je podán bez náležitého zřetele k jiným právům primitivním, kde můžeme z pramenů zjistiti stav pro římské právo jen předpokládaný, a nijak nezdůvodňuje, proč do autorovy definice obligace právě tyto dva momenty byly pojaty. Definice autorova nad to zcela zanedbává o s o b n í ručení zavázaného, jež ani v klasickém právu nebylo zcela bez významu a nevytýká také nijak zásadní k a u s á l n o s t římských obligací. Ve výkladu o primitivní obligaci je pak spětí obligace z kontraktu s obligací z deliktu u autora velmi volné a také výklad o porobě plynoucí z nexa není zcela jasný, bylo by bývalo radno doplniti jej zmínkou o manus injectio, při čemž by bylo vyniklo, že snad zákon Poetiliův nemá při vývoji pojmu obligace ten význam, jaký mu

příkládá autor, neboť není naprosto jisto, že by zákon ten znamenal odstranění bezprostřední personální exekuce z nexa.

Velmi pěkný je autorův výklad o obligacích z deliktu. Definici deliktu u autora však nepokládám za šťastnou, moment nepřátelského poškození nevysvětluje kulposní poškození cizích právních statků při *damnum iniuria datum* a také moment trestu tu není náležitě akcentován. Také není zcela přesné, že veřejný delikt nemá v zápětí vznik soukromé obligace, neboť pouze trest soukromý nelze kumulovat s trestem veřejným. Při furtu nemovitosti stálo za zmínku *interdictum quod vi aut clam* spíše než *interdictum de vi*. Juristicky velmi přesný je výklad v *damnum iniuria datum*. S hlediska historického bych se vyvaroval obratu (str. 21) o »recipování«
žaloby civilní praetorským ediktem; mohla by tak vzniknouti nesprávná představa o poměru praetora k právu civilnímu.

V oddílu o obligacích z kontraktů je poněkud schematický výklad o vývoji kontraktů, v němž nevystupuje dostatečně tuhá formálnost kontraktů starého práva, a to nejen formálnost vnější, nýbrž i obsahová; vstup konsensuálních obligací do oboru práva civilního není dostatečně plasticky vysvětlen rapidním vzestupem římského státu od válek punských — jakož vůbec k hospodářskému pozadí vývoje obligací nebylo dostatečně přihlédnuto. Také vztah mezi typičností a kauzalností jednotlivých kontraktů není dostatečně akcentován.

Výklad o *adpromissi* měl by býti logicky lépe uspořádán. Otázka postihu je nemístně probírána po pojednání o poměru spoluspomorů, což se přeci jeví oproti postihu sponsora na dlužníka otázkou podružnou. Také není přesné, že interní poměr mezi dlužníkem a ručitelem přirozeně musil být po vytvoření mandátu pojímán jako poměr mandátní, to ostatně autor sám na str. 55 doplnil. Při *epistula Hadriani* vypadla zmínka o tom, který časový moment je rozhodný pro rozdělení ručení. Na str. 52 patrně jen omylem se mluví při výkladu účinku sponse o ručiteli místo o věřiteli, na str. 55 dole o dlužníku místo o rukojmí a na str. 56 nahoře naopak zase o věřiteli místo rukojmí.

Zmínka o literárním kontraktu v právu řeckém (str. 59) nesprávně charakterizuje formální rozdíl mezi *syngrafé* a *chirografum* — rozdíl ten neleží v počtu vyhotovení, nýbrž v stylisaci (srv. k tomu Weiss Griech. Privatrecht I, 438).

V úvodním výkladu o reálných kontraktech správně předchází vývody nesprávně shrnují se na str. 60. slovy: »o reálných kontraktech mluvíme, kdykoli obligace vzniká z nějakého fakta, jež není deliktem — neboť pak by sem patřily i některé případy obligace z bezdůvodného obohacení. Moment konsensu z autorovy definice vypadl. Výklad o *mutuu* je vybaven bohatou kasuistikou. Byl bych si tu přál zmínku o bankovním životě římském. Výklad o *foenus nauticum* byl by získal poukazem k hospodářskému pozadí věci (funkce pojištění; může se vypláciti jen, provozuje-li se ve velkém). Při ručení *depositarově* stála za zmínku *Mitteisova* teorie o původním principu ručení při žalobách *infamujících*.

V nauce o kontraktech konsensuálních přiklonil se autor k Peroziho názoru o reální povaze těchto smluv. Názor tento dogmaticky nepokládám za šťastný a i historicky ztrácí na ceně vedle významu, který ve vývoji trhu má trh za hotové, což vše vede patrně k otázce řeckého vlivu na tvoření pojmu konsensuálních kontraktů u Římanů (Partsch). Autor potřeboval této theorie k vysvětlení kontraktů innominálních, vida v ní klíč k vysvětlení vývoje t. zv. nepojmenovaných kontraktů (str. 111). Na tomto místě dochází spisovatel teprve k ocenění kauzy při římském kontraktu, jež však po mém soudu naprosto nepředpokládá existence »reálných« kontraktů konsensuálních, neboť kausa nemá nic společného s otázkou, za jakých v nějších předpokladů se smlouva uzavírá. Autor také správně charakterisuje mínění Prokulejanů jako analogii kauzy se zanedbáním rozdílnosti ve způsobu kontrahování. Myslím tedy, že pro vysvětlení kontraktů innominálních je pojem »reálných« kontraktů konsensuálních zbytečný a že také historicky nehrál té role, již mu autor připisuje. Tím ovšem nechci ničeho ubírat na ceně autorova výkladu o kontraktech innominálních, jež je jednou z nejlepších partií knihy.

Při smlouvě trhové (str. 79) pokládám za pochybné, že by v nejstarší době byl venditor jako praes litis et vidiciarum zavázán k zaplacení litisaestimace (srv. k tomu můj referát v letošním ročníku Naší vědy str. 9.). Chudě vypadl odstavec o závadvku, zejména v právu justiniánském, kapitola s hlediska tvoření práva byzantského zvlášť zajímavá.

V oddílu o obligacích z bezdůvodného obohacení nevypořádal se autor s otázkou vývoje t. zv. *condictio incerti*, jež není bez významu na př. pro pojetí závazku z bezdůvodného obohacení v našem občanském zákonu. Ovšem byl by tu autor musil více přihlédnouti i k literatuře německé, než jak činí.

Velmi dobrý je výklad o *negotiorum gestio*, opírající se o příslušné práce Riccobonovy. Dogmaticky snad jen poměru k zastoupení by se slušelo dotknouti (podobně jako i při mandátu) — otázka rovněž významná pro náš občanský zákoník.

Několika těmito poznámkami, formulujícími některé pochybnosti a odchylné názory, nemá býti nic ubráno na ceně knihy, psané velmi živým slohem a prozrazujícím jako již dřívější práce autorovy rozhodný juridický i historický talent. Autor s velikou odvahou pustil se tu do zpracování oboru, v němž se mohl opřít o velmi bohatou novější literaturu a kde úkol jeho záležel spíše v celkovém pojetí a podání a v domýšlení jednotlivých otázek, než v hledání nových cest. Na této celkem dosti bezpečné půdě, již snad proto ani vždy dosti pečlivě nesouduje, zajímá ho především způsob a vývoj římského právníckého myšlení, takže dovede pro to místy zanedbat i jiné složky právního života římského.

Ani to nemá býti výtkou, nýbrž jen poukazem k dnešnímu směru romanistické práce. Romanistika dávno již opustila pevný základ justiniánského práva a neleká se ani toho opouštění jej v síni učební. Je

pravda, bezprostřední význam římského práva pro pojmy a útvary práva moderního se tím snižuje — ale význam ten byl již dosti problematický od té doby, kdy v programu vyučovacím padlo právo pandektní — otázka dějin dogmatu civilistického od Justiniána pro naše doby měla by býti v rámci studia universitního řešena způsobem novým. Co však zde padá obzvláště na váhu: metoda, k níž se i náš autor přiznává, umožní nám teprve plně využití dědictví antiky v oboru práva. Neboť nelze již v římském právu tak moderně chápaném spatřovati jakýsi ilustrační materiál pro pozitivistu (na štěstí naši civilisté jsou vesměš daleko vzdáleni takového pojmání, jež se objevuje zpravidla na jiných polích naší vědy). Jde tu o víc: o skutečně nenahraditelnou školu juristického myšlení. Pro podíl, který Vážného práce má na splnění tohoto úkolu, cením si jí nejvíce. O. S.

Církevní právo.

Wernz Fr. Xav.-P. Vidal, Jus Canonicum ad Codicis normam exactum, Tomus II. Codicis liber II-De Personis, Romae 1923. Str. 811, apud Aedes Universitatis Gregorianae in Via del Seminario 120. Cena 40 lir it.

Všichni kanonisté, kteří mají v dobré paměti a ve stálém ještě užívání Wernzovo »Jus Decretalium«, uvítají s povděkem, že P. Vidal, odborník dobře známý svými pracemi, přistoupil k přepracování tohoto díla Wernzova a k jeho přizpůsobení novému právu Codexu juris canonici a k doplnění bohatým aparátem rozhodnutí úřadů kuriálních a citáty ze spisů kanonistů, po vydání Codexu i. c. až do doby nejnovější vydaných.

Veškeré přednosti Wernzova »Jus decretalium« jsou tu zachovány: přihlížení k historickému vývoji jednotlivých institutů církevních, bohaté citování textů v poznámkách osvětlujících jak spornou doktrínu tak platné právo i historii jeho a konečně přehlednost.

Vydaný právě svazek druhý, po němž mají následovati další, reprodukuje druhý svazek Wernzova »Jus decretalium, Jus Constitutionis Eccl. Cathol. (posl. vyd. 1915, Prati). P. Vidal opustil pořádek předepsaný komisí pro autentickou interpretaci Codexu, t. j. výkladu legálního, kanon za kanonem. Připojil již v titulu IV. pojednání »De officiis et beneficiis ecclesiasticis« z důvodů, které na str. 160 a sl. zevrubně rozvádí.

Není pochyby o tom, že pokus Vidalův je pozoruhodným pokrokem v italském vědeckém pěstění práva Codexového, které až dosud je a zůstává převážně komentátorské. Nelze dosud vynésti konečnou kritiku o díle Vidalově, dokud nebude hotovo; tomuto druhému svazku jednajícimu De personis schází pojednání o řeholích a zbožných sdruženích, které vyjde ve svazku zvláštním. Již nyní však se vynořuje pochybnost, zda bude lze vždy užiti starých, byť dobrých systémů k vědeckému zpracování a vylíčení nového práva Codexového, kdyžť Co-